

NOTES

1. S'entèn com a teoria de les elits la que afirma que en qualsevol societat una minoria és sempre l'única que té el poder en les seves diverses formes enfront d'una majoria que no el té.

La teoria de les elit va néixer i es va desenvolupar en relació amb l'estudi de les elits polítiques. El pensador Mosca, que és qui primer va teoritzar sobre la classe política, va presentar aquesta tesi, que pretenia ser científica, basant-se en una observació neutra dels fets i va partir d'ella per reformular alguns conceptes de la teoria de la política tradicional, insistint en el fet que la classe política obté la seva força del fet d'estar organitzada. Cruz Martínez es va manifestar en diverses ocasions defensor d'aquesta teoria.

2. La instal·lació original a La Coruña encara es pot veure a Internet en una pàgina particular de facebook: <https://www.facebook.com/FotosAntiguasDeCoruna/photos/a.106344252748018.3902.106339979415112/573478252701280/>

3. I gairebé davant per davant d'on a mitjan anys setanta hi va haver la seu de l'Agrupació local de Centre-Sant Josep del PSUC, que jo recordo molt bé perquè m'hi vaig passar força hores de feina i de reunions en aquells dies de la Transició. Per cert que aquest mateix entresol que va ser la seu del PSUC de la barriada, el llogaria com a residència seva, passat el temps, l'amic Alfons Flores, un dels més brillants escenògrafs de l'escena catalana i amb el qual vaig coincidir també, força anys, al Grup de Teatre Popular del Casino de Santa Eulàlia, precedent del GAT.

4. En tot el terme, però, hi vivien unes 25.000 persones i ja era ciutat des que el 15 de desembre de 1925 el rei Alfons XIII li n'havia concedit

el títol. Les casualitats històriques van fer que l'Ateneïllo estigui costat per costat de l'edifici on es va instal·lar la millor llibreria que ha tingut l'Hospitalet Centre, si descomptem la Perutxo: la llibreria Els Pins, fundada pel meu amic Germán Funes als anys vuitanta. Justament als baixos de l'edifici de l'Ateneïllo —que li cedien al Germán en l'època de Sant Jordi de cada any quan hi havia força feina amb les comandes de llibres— recordo haver manipulats caixes de llibres preparades per portar als tenderols de venda que aleshores les entitats instal·laven al carrer. Jo vaig treballar uns mesos a la llibreria als anys 80, gràcies a la seva generositat, en un moment complicat en que em vaig quedar a l'atur.

5. I sense moltes altres persones que destaquen per la seva implicació desinteressada en una colla d'entitats. Recordo, per exemple, al Centre Catòlic, el pare dels germans Flores, que va ser el director de la companyia de teatre durant molts anys, i l'Andreu Trias, rapsoda i alhora poeta, fundador amb altres del reconegut Grup Verba. L'Andreu Trias, que tenia una veu greu, potent i molt modulada, era una persona inquieta, assequible i amable de la qual també guardo un bon record. De gent com aquesta, n'hi havia a la majoria de barris. Una altra persona que recordo amb simpatia és l'inefable Ramon Santa Rosa, de Collblanc, guitarrista fàcil de molt bona entonació vocal, organitzador de tants festivals com la seva ingènua imaginació li permetia.

6. Conservo una bona part d'aquesta col·lecció, entre els números 51 i 84 (1966-1974), editats amb paper de bon gramatge i una enquadernació acurada i amb més de 60 pàgines de contingut per número. S'editava trimestralment —en ocasions semestralment com a números dobles— i, a part de l'Editorial i el recull d'acords de plens i de comissions permanents, incorporava un apartat ben nodrit de crònica local i de vida ciutadana i un apartat, ben elaborat per tractar-se d'una publicació oficial, sobre història de

la ciutat, en moltes ocasions signat pel mateix Francesc Marcé que s'encarregava, a més, segons informació de Vicenç Capdevila, de la coordinació i de bona part de la redacció de la revista.

7. L'Hospitalet, en la meua modesta opinió, ha tingut en aquest segle, almenys, tres grans poetes: l'un era Pere Vives i Sarri, massa desconegut encara avui; el segon, Josep Janés i Olivé, l'editor, i l'altre, sens dubte, Francesc Marcé. Algun dia es farà justícia també, en aquest àmbit, al meu amic Joan Casas.

8. Valentí Julià va començar a col·laborar amb el setmanari *El Llobregat*, que editava *Disprensa* a l'Hospitalet, quan jo el vaig començar a dirigir, oficialment, al setembre de 1987. Al novembre d'aquest any, just quan aquest mitjà complia el primer any accidentat de vida —el primer director, Joan Carles Valero, ja havia dimitit al maig d'aquest any per enfrontaments amb l'editora—, *Disprensa* va impedir la publicació d'una informació llarga sobre l'adquisició d'un local de l'antiga Vanguard per part del PSC de l'Hospitalet a un preu molt inferior al de mercat. Acte seguit vaig presentar la dimissió i, amb mi, la totalitat de la redacció. El setmanari, sense director ni redacció i amb escàs interès per part de l'editor, es va tancar definitivament. Quan al març de l'any següent vam obrir *El Nou Llobregat* pràcticament amb la mateixa plantilla, Valentí Julià es va mantenir com a col·laborador fins a la desaparició del nou setmanari l'estiu del 1988.

9. Capdevila em va insistir que esmentés en un lloc o altre la importància cabdal que per al manteniment de les tradicions i de la cultura van tenir els rectors de les parròquies de la ciutat. El rector de Sant Isidre d'una manera especial, però també Jaume Busquet de la parròquia de la Mare de Déu dels Desemparats de la Torrassa, Florenci Baucells a Sant Ramon, Leandre Gassó a Sant Josep, Jaume Botey a Can Serra o Antón Raventós a Bellvitge. Al respecte, hi ha un completíssim tre-

ball de Jaume Botey a *Quaderns d'Estudi*, núm. 21 del CEL'H, titulat "Les parròquies de l'Hospitalet a partir dels anys 60", que explica, amb detall i rigor, el paper dels representants eclesiàstics a l'Hospitalet durant aquests anys.

10. El retaule de les Ànimes era format per les taules que representen els Pares de l'Església Llatina (Sant Ambrós, Sant Geroni, Sant Pere, Sant Agustí, Sant Gregori i el Judici Final) i estava situat a l'antiga església, a la banda de l'Epístola. El retaule de Sant Roc, amb les taules del naixement de Sant Roc, Sant Roc repartint els seus béns entre els pobres, Sant Roc guarint malalts de pesta, martiri de Sant Roc, Sant Jaume i Sant Cristòfol, era a la banda de l'Evangeli. Vegeu Joan Sutrà Viñas, *BIM*, any XIII núm 49-50, els treballs sobre el retaule d'Alicia Suárez Serrano i Joaquím Garriga i Riera i l'article més recent de Roberto Díaz Besteiro "El retaule de Sant Roc". *Quaderns d'Estudi*, 21 CEL'H, març 2009.

11. No cal insistir en els detalls. Els podeu consultar exhaustivament a: GONZÁLEZ, Francina; AMAT, Albert. "La música a l'Hospitalet, 1940-1976 (L'Agrupació d'Amics de la Música)", dins *Quaderns d'Estudi*, núm. 1. Centre d'Estudis de l'Hospitalet, març, 1987. I també a TORIL, Núria; GARCÉS, Oscar. "El cinema a l'Hospitalet. De l'espectacle de fira a la multisala (1907-1996)", dins *Quaderns d'Estudi*, núm. 13 i 14. Centre d'Estudis de l'Hospitalet, juliol, 1996. I a BOTEY, Jaume. *Alpha 63: fets i llegat*. L'Hospitalet: CEL'H, 2010. Col·lecció JGO, núm. 1.

12. Es parla aquí de possibilistes amb una pura connotació descriptiva. És veritat que durant la Transició, la col·laboració històrica amb el franquisme va ser especialment estigmatitzada, però és evident que ser possibilistes durant el franquisme no volia dir combregar estrictament amb els seus postulats, sobretot en la fase final entre mitjan anys seixanta i la mort del dictador. Els possibilistes d'aquesta època sovint eren gent d'ordre que volien veure una oportunitat en les estructu-

res del règim per canviar alguna cosa sense ultrapassar, però, els límits complicats de la legalitat vigent. En tot hi havia graus i molts dels que van participar del règim i hi van col·laborar d'alguna manera van ser després impulsors de la democràcia municipal i fins i tot dirigents de partits polítics del nou sistema. Això es va produir a l'Hospitalet i a molts altres municipis.

13. Pàg. 78 del llibre esmentat de BOTRY, Jaume. *Alpha*, 63: *fets i llegat*.

14. Són els germans Enric i Joaquim Company, Enric Flores, Jaume Edo i Josep Parera que es convertiran, tot seguit, en els fundadors del Grup de Teatre Popular del Casino de Santa Eulàlia i aglutinaran al seu entorn una nova fornada, encara més heterogènia, d'activistes culturals.

15. Íntegre a *Hospitalet. Boletín de Información Municipal*, núm. 78. 2n trimestre 1973.

16. L'acord del Col·legi, reproduït al *BIM* núm. 91, diu així: "La Junta de Gobierno del Colegio Oficial de Arquitectos de Cataluña y Baleares ha tenido conocimiento del proyecto de revisión del planeamiento de Bellvitge, elaborado por el Ayuntamiento de Hospitalet, y en su vista ha hecho las alegaciones pertinentes dentro del período de información pública. La Junta de Gobierno quiere hacer constar su felicitación a la Corporación Municipal de Hospitalet de Llobregat por la línea de responsabilidad urbanística que ha emprendido y que inició en su día con la remodelación del Plan Parcial Can Serra y ahora aplica al caso de Bellvitge actuando decidida y energicamente, impidiendo la colmatación de un núcleo urbano con un volumen de población y déficit de equipamiento que rebasa todo límite asumible. Esto representa, en el contexto de la conurbación metropolitana de Barcelona y, en general, el del planeamiento del país, un logro importante en la defensa de los intereses públicos".

17. L'article d'Antonio Figueruelo es titulava "Aplauso al alcalde de Hospitalet" i entre els seus paràgrafs es destaca: "El alcalde de Hospitalet — ¡ojalá fuera secundado por todos los alcaldes de la comarca— ha decidido, según parece, prohibir a los constructores rebasar cierta altura en las edificaciones. Propósito razonable y muy en defensa de su Ciudad. Si fuese secundado como debe no tendría razón de ser el edificaremos más allá de los lindes del Municipio con que parecen haberlo tratado de intimidar [els promotors]; y también con el socorrido argumento de que en un mañana no muy lejano, la vivienda hospitalense será la más cara de la región. ¿Ven? Esto es parte de cuanto puede ocurrirle a un alcalde solitario en lucha por lo que estima el bien de su ciudad: que le demuestren la imposibilidad de salirse de la cadena, de enfrentarse con los poderosos intereses empeñados en seguir la carrera del caos".

Antonio Figueruelo Almazán, un gat vell del periodisme de reportatges barceloní, havia militat al PSUC en la seva joventut i va ser molt crític amb l'alcalde Porcioles des de les pàgines del seu rotatiu de sempre, fins que l'any 1978 va ser nomenat per l'aleshores alcalde Socías Humbert delegat de la Guàrdia Urbana de Barcelona, on va tractar d'imposar la figura propera de l'agent de barri. Narcís Serra el va mantenir en el càrrec i li va ampliar les funcions com a responsable del cos de bombers i de Protecció Civil. L'any 82, Felipe González el va fer director general de Protecció Civil a nivell estatal. Va morir l'any 1994 mentre anava en bicicleta per Vinuesa (Soria), quan estava de vacances, als 91 anys.

18. Espanya va ser procurador en Corts fins l'any 1971.

19. Vegeu el primer volum (l'original inclou dos volums) de l'exemplar mecanografiat que es conserva a l'Arxiu del Centre d'Estudis de l'Hospitalet *L'Hospitalet, deu anys després*, VILA, Jesús A. inèdit.

20. Vegeu: *Por qué fracasó la democracia en España. La Transición y el régimen del 78*. RODRÍGUEZ, Emmanuel. Madrid: Traficantes de sueños, 2015.

21. Vegeu: GRIMALDOS, Alfredo. *Claves de la Transición 1973-1996 (para adultos)*, Madrid: Península, 2013.

22. El mateix Capdevila recordava una justificació que va ser exposada aquells dies sense gaires complexos: “Atès que l’Ajuntament ha estat elegit pel poble, no seria comprensible que el poble (a través de les associacions de veïns) vagi contra el propi poble a les institucions”.

23. En plena redacció final d’aquest llibre vaig publicar un article a *El Llobregat* sobre la qüestió. “Construir, construir...”. *El Llobregat*, núm. 115. Setembre, 2016.

24. La bona oferta econòmica no només era evident en els barris de nova parcel·lació dels anys vint i trenta com podien ser Collblanc, la Torrassa, Sant Josep o Santa Eulàlia, per exemple, on dominava l’autoconstrucció. També resultaven econòmics els lloguers d’habitatges del Centre. Aquests lloguers van actuar també de reclam de la dèbil economia del pintor Barradas, del qual hem parlat anteriorment.

25. El 5 de juliol de 1974 es va publicar al BOE l’Ordre Ministerial per la qual es creava la xarxa nacional d’Aules de Cultura de l’Estat. IBÁÑEZ, Juana. *Producción Cultural e Instituciones Públicas*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Inèdita.

26. Docilitat provada en el sentit que ben aviat s’incorporen a la gestió tècnica municipal sense que se’ls conegui cap posició crítica, força extranya en el context dels primers anys de la Transició. Els moments més controvertits d’aquesta incorporació d’elements culturals joves es viu com a conseqüència de la creació de l’Escola d’Estudis Artístics i el seu paral·lelisme funcional amb la regi-

doria de Cultura, que s’allargarà fins al període 1979-1983.

27. És la primera vegada que es produeix una síntesi entre la joventut inquieta del centre i la perifèria —per dir-ho de manera fàcil— a l’Hospitalet. S’incorporen en aquest període al mateix grup gent del Centre i Santa Eulàlia, alhora que gent provinent de la Florida o Pubilla Casas, d’origens menestrals autòctons i obrers immigrants. D’aquesta barreja sorgiran les principals iniciatives culturals autònomes d’aquests anys: una part dels Cineclubs, el GAT, el Club de Premsa, etc.

28. S’arriben a reservar càrrecs de director d’aula a persones de confiança que mai havien estat afiliades al PSUC, molt poc temps després que el propi comitè local dels comunistes veti, en votació oberta, un membre d’aquest mateix comitè local perquè representi el partit en el Patronat Municipal de Cultura.

29. Cal descomptar per suposat en aquest recompte el seu successor a l’alcaldia, Joan Perelló, que no va tenir temps ni possibilitats reals d’intervenir ni positivament ni negativament en l’extensió de l’urbanisme a la ciutat. Pensem, però, que combregava absolutament amb Capdevila a l’hora de defensar la racionalitat del creixement urbà.

30. Capdevila va tenir un especial interès que aquestes paraules sortissin subratllades al text.

31. No cal esforçar-se gaire a l’hora de valorar el pes de les reivindicacions quan recordem que el lema principal de les eleccions de 1983 en què el PSUC local va perdre vuit dels onze regidors que tenia era: “Aquí lo que hace falta es un alcalde”. El cap de llista aleshores era Joan Saura. Saura fa una reflexió al respecte a *El Llobregat*, setembre de 2016.

32. Es curiosa la influència de la seva experiència hospitalenca sobre el pes del moviment

social en la lluita antifranquista i l'adveniment de la democràcia, perquè parla en la seva intervenció d'associacions de veïns i de centres socials. A l'Hospitalet és ben sabut el pes que el Centre Social de la Florida va tenir, al costat de les associacions de veïns dels barris, en l'articulació del moviment reivindicatiu. Però el cas del Centre Social de La Florida és un cas molt particular. A la resta de Catalunya són les associacions de veïns, els sindicats i les organitzacions de cristians de base les que gairebé monopolitzen els moviments socials. Després s'hi afegeix ben aviat el moviment feminista i altres.

33. És la llei coneguda com Llei Aznar, que pretenia abaixar el preu del sòl sobre la base d'alliberar el màxim de sòl possible per a la urbanització. A diferència de les lleis anteriors on calia argumentar per què s'havia d'urbanitzar un sòl fins aleshores lliure, la llei Aznar proclama que tot el sòl és urbanitzable tret d'aquell que cal preservar. Això, en virtut de la facilitat de requalificació, va provocar una frenètica carrera de corrupció a l'Administració i, gràcies a les llicències d'edificació, uns ingressos exuberants per a les arquitectures municipals, que mai van viure una època tan daurada.

34. Aquesta qüestió de La Remunta té Capdevila veritablement amoïnat (setembre de 2016). Considera que el que s'està fent en aquest espai és exactament "l'antillibre", en referència al que hem volgut pretendre amb la publicació del que teniu a les mans. És a dir, en paraules seves, "es tracta d'un projecte inexplicable, injust i incompreensible. No solament no s'hauria d'haver construït mai en aquest espai sinó que, a més, es fa amb una voracitat inacceptable. A qui beneficia aquesta manca d'intel·ligència i sensibilitat?" —s'interroga. I afirma: "És una autèntica tragèdia que es malmeti una de les escasses zones lliures que encara ens queden. Tinc por que passi el mateix amb el tàlveg que, des de Can Serra i Can Vidalet, puja fins a Sant Pere Màrtir i que presenta una clara vocació de gran parc metropolità, o que

s'acabi amb el mínim terreny lliure al costat del riu i a la zona sud de l'Hospital Duran i Reynals. Alguna cosa hauríem de fer perquè els que ho van promoure rectifiquin i s'adonin que la via de saturar el territori, lluny de resoldre problemes, els crea". No cal afegir res més.

35. No vull contradir les mestres de l'antiga escola Perú sobre l'existència del vaixell-presó d'aquest nom al port de Barcelona durant la Guerra Civil del 36-39, però no l'he pogut documentar convenientment. Era molt conegut en canvi, el vaixell fondejat al port de Barcelona Uruguai, que funcionava com a presó flotant.

36. L'argumentari d'aquesta nova associació és prou eloqüent: "De moment, amb algunes notòries excepcions, el planejament urbanístic de la vall, una de les més amples i majestuosos d'Europa, ha posat l'accent en la preservació dels valors naturals, tan marcats al territori, com són el paisatge, el sòl agrícola protegit que configura el seu característic mantell verd, els boscos, les riberes del Segre i la morfologia autòctona dels seus pobles. No és casualitat que 9 dels 18 espais d'interès comunitari (d'especial interès ambiental) de la Unió Europea que es troben a Catalunya estiguin a la Cerdanya. Es tracta d'un tresor natural que cal preservar.

Però aquesta realitat, de tant en tant, es veu amenaçada per projectes especulatius, immobiliaris, d'infraestructures, turístics i d'altres tipus, que sota l'enganyós i malentès argument del progrés econòmic de la comarca, pretenen grans transformacions que comporten trencar l'equilibri econòmic ambiental, trastocant la fragilitat d'alguns dels més importants elements naturals; elements que, si es malmeten, donaran pas a un procés de degradació imparabile que malauradament ja hem vist en altres parts del nostre país.

A Ceretània volem evitar que això passi. I per aquest motiu hem posat en marxa aquest projecte associatiu, que pretén d'una forma continuada i professional vetllar pel desenvolupament racional

---

i sostenible de la Cerdanya, i perquè els projectes que es plantegin i es desenvolupin, tant des de la iniciativa privada com des de les institucions públiques, tinguin una relació responsable amb els recursos naturals, i perquè contribueixin a minimitzar (i no a augmentar) el canvi climàtic.

Des de Ceretània creiem que és possible l'impuls econòmic del territori ceretà sense malmetre el seu equilibri natural, que és el seu patrimoni més important i el nostre. Ceretània neix, doncs, amb la il·lusió i l'objectiu de defensar aquest patrimoni natural que és de tots.”

37. Vegeu: VILA GARCÍA, Jesús A. *Els mitjans de comunicació a Catalunya entre la reforma i la ruptura (1975-1977)*. Treball del Diploma d'Estudis Avançats, inèdit. IUHJVV. Universitat Pompeu Fabra, 2005.